

БЛАЖЕ КОНЕСКИ

(19. декември 1921. -
7. декември 1993.)

На 7. декември 1993 година во Скопје почина академикот Блаже Конески, истакнат македонски научник и писател, познат и далеку надвор од границите на Македонија.

Блаже Конески е роден на 19. 12. 1921 година во село Неброво кај Прилеп. Во Прилеп завршил основно училиште и нижа гимназија, а виша гимназија во Крагуевац. Студирал славистика на универзитетите во Белград и во Софија. Веднаш по дипломирањето во 1944 год., во виорот на борбата за ослободување на Македонија, се вклучува во културниот и јавниот живот на нашата земја. Како образован филолог и лингвист прво е вклучен во Комисијата за изработка на македонската азбука и правопис и во активностите за кодификација на македонскиот стандарден јазик. Потоа е назначен за лектор во Македонскиот народен театар, а во 1946 год. е избран за предавач на новооснованиот Филозофски факултет во Скопје, каде по извесно време станува и редовен професор на која должност ќе остане сè до пензионирањето. Во 1967 год. е избран за член на Матичната комисија за организирање на Македонската академија на науките и уметностите, а потоа и за нејзин редовен член и прв претседател.

Творечката дејност на Б. Конески опфаќа околу 750 библиографски позиции, меѓу кои се околу стотина одделни книги. Најголем број од нив се студии од областа на македонската и словенската лингвистика, потоа литературната наука, во околу 120 позиции се содржани неговите уметнички творби, — проза и поезија, — а останатите се однесуваат на преводи од други јазици на македонски, преводи на негови текстови на други јазици, како и неколку десетици помали прилози.

Со оглед на ваквиот обем и разновидност на творештвото на починатиот Б. Конески, и поради тоа што не е едноставно накусо и на мал простор тоа да се претстави, ќе се обидеме да го претставиме поч. Б. Конески како лингвист кој зазема централно место во македонската славистичка наука и кој со својот научен придонес има свое значајно место и во современата славистичка наука во светот.

Централно место зазема според националниот значај, како веќе што споменаваме, учеството на Б. Конески во создавањето на македонската азбука и правопис, веднаш по ослободувањето на Македонија и создавањето на првата независна македонска република во рамките на федеративна Југославија. Овој правопис, заснован врз фонетски принцип, претставува основа врз која понатаму ќе се изградуваат и ќе се усовршуваат нормите на современиот македонски литературен јазик.

Капитално место меѓу трудовите што се однесуваат на современиот македонски јазик зазема *Граматиката на македонскиот литературен јазик*, дел I. *Увод. За гласовите. За акцентот*, Скопје 1952 (I изд.) и дел II. *За формите и нивната употреба*. Скопје 1954 (I изд.). Не помало значење за македонската наука за јазикот, но и со пошироко национално значење, е редакторската работа на Б. Конески врз тритомниот *Речник на македонскиот јазик*, со српско-хрватски толкувања, Скопје 1961-1966 (I изд.), во кој е собран и обработен голем дел од лексичкото богатство на македонскиот јазик.

Покрај тоа, научниот интерес на проф. Конески постојано бил насочен и кон одделни прашања сврзани со нормите на современиот македонски книжевен јазик, на кои им дава теоретска обработка. Голем дел од нив се објавувани во списанието *Македонски јазик*, покренато во 1950 год. и уредувано долги години од него, кое во текот на времето го разбуди интересот на светската научна јавност за македонската јазична проблематика и објавува трудови, покрај на домашните македонисти, и на голем број светски познати слависти.

Друга значајна сфера што го окупираше вниманието на проф. Конески за време на сиот негов научен и работен век е проблематиката сврзана за историјата на писмениот јазик во Македонија низ вековите, како и за историската граматика на македонскиот јазик. Тука пред сè треба да се спомене неговата *Историја на македонскиот јазик*, Скопје 1965 (I изд.), во која првпат во слави-

стичката наука е објективно претставен и обработен историскиот развој на македонскиот јазик, како и неговиот однос со балканската јазична средина. На ова издание се надоврзува и *Историската фонологија на македонскиот јазик*, издадена во Хајделберг 1983 (на англиски). Во рамките на историските проучувања на Б. Конески не помалку значајно место заземаат неговите студии за Охридската книжевна школа кои, заедно со некои други од истата област, претставуваат фундаментални проучувања и дефинирање на македонскиот карактер на варијантата на црковнословенскиот јазик што е застапена во писменоста во Македонија најмногу во 12 и 13 век, но и пред и по тоа време. Во повеќе свои трудови тој го задржува своето внимание и врз проблемите сврзани со трагите од руско влијание, како резултат на руско-јужнословенските книжевни контакти.

На историски план за проф. Конески се еднакво интересни сите периоди од развојот на македонскиот јазик, па во библиографијата на неговите трудови се среќаваат наслови што се однесуваат и на јазикот на фреските, и на Храбровата апологија и многу други објавувани и во странски, светски позната списанија. За него е своевиден предизвик и преводот на *Тиквешкиот зборник*, црковнословенски ракопис од 15-16 в. со елементи од народниот јазик, со што »на некој начин ја поместува кон минатото границата на македонската проза«.

Особено место во неговите студии зазема 19 век – како од јазичен, така и од книжевен аспект и како век на македонската национална преродба. На овој период му се посветени повеќе трудови и книги: од јазичен и од книжевен аспект се обработени сите позначајни личности на македонскиот 19 век, почнувајќи од Пејчиновиќ и Крчовски, преку Миладиновци, Верковиќ, Цепенков, Шапкарев, учебникарите Зографски, Пулевски, Мачуковски, Д. Македонски, сè до Мисирков и до неговата знаменита книга на прагот на 20 век.

Во последните години од својот плоден творечки живот проф. Б. Конески го свртува својот научен интерес кон една област која на свој начин го сублимира неговото големо научно искуство и знаење. Тоа е ономастиката на која ѝ има посветено две книги.

Колку да се разновидни и комплексни темите обработувани од проф. Б. Конески, тие го наметнуваат единствениот заклучок – тој секогаш, во секој момент од својот богат творечки живот знаел

да ги одбере клучните теми, да ги подложи на луцидна и сеопфатна анализа и со тоа да ги отвори патиштата на натамошните проучувања. Неговите трудови претставуваат темел и патоказ не само за македонската наука во Македонија.

Да го споменеме уште следното: како истакнат научен и културен работник Б. Конески заземаше многу значајни и одговорни должности во различни научни и културни организации, кои овде поради ограниченоста на просторот не сме во можност да ги претставиме подетално. Само ќе додадеме дека Б. Конески беше надворешен член и на сите академии на науките во бивша Југославија, почесен член на Австриската академија и на Полската академија во Краков, доктор *honoris causa* на универзитетите во Скопје, Вроцлав и Чикаго, а смртта го претече да биде промовиран за почесен член на Руската академија на науките. За својата научна и книжевна работа проф. Конески има добиено голем број награди и признанија — републички, сојузни и меѓународни.

Проф. Конески своето знаење и ум, и дарба, исцело ѝ ги стави во служба на македонската наука и култура. Таа историска порака ја исполниво целина, внесувајќи го во несебичната работа сето свое интелектуално битие до последните мигови од неговиот живот.

Радмила Угринова-Скаловска